

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(6)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 406 sahifa,
22-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

“Kitobxonlar klubi” modelining ingliz tili to‘garak mashg‘ulotlarida o‘quvchilarning kognitiv kompetensiyasini rivojlantirish mexanizmlari.....	10
Madaminova Gulzira Gulamkadirovna	
Bo‘lajak pedagoglarning kasbiy faoliyatida suggestiv yondashuvning o‘rni	14
Arolov Davronjon Davlataliyevich	
Akmeologik yondashuv asosida maktabgacha ta‘lim direktor o‘rinbosarlarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish mexanizmini takomillashtirish	19
Asatullayeva Sitora Dilmurod qizi	
Hozirgi o‘zbek tilida neologizmlarning tarixi va bugungi kun taraqqiyoti.....	22
Bektosheva Mehinbonu Abdumalik qizi	
Maktabgacha ta‘lim tashkilotlari bolalarida jamoada ishlash ko‘nikmalarini shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	26
Djurayeva Dilfuza Nuriddin qizi	
Korpus lingvistikasi vositalari yordamida bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining til tahlili ko‘nikmalarini shakllantirish metodikasi.....	30
Eshonqulova Sarvinoz Yashinovna	
Talabalarning shaxsiy sifatlarini rivojlantirishda sun‘iy intellektning o‘rni va ahamiyati.....	35
Hojiyeva Nasiba Bahodirovna	
Logopedik mashg‘ulotlarni tashkil etish va rejalashtirish moduliga oid mustaqil ta‘lim topshiriqlarini integrativ modellashtirishning innovatsion texnologiyalari.....	39
Ibroximova O‘g‘iloy Inomjon qizi	
Jismoniy tarbiya darslarida ortiqcha vaznli bolalarga differensial yondashuvning ahamiyati	43
Yuldashev Bobirjon Noibjon o‘g‘li	
Maktabgacha ta‘lim tashkilotida xalq og‘zaki ijodi vositasida bolalarning axloqiy sifatlarini shakllantirishning ahamiyati.....	48
Muradxanova Munisaxon Ikrom qizi	
Bo‘lajak psixologlarda altruistik xulq motivlarini rivojlantirishning psixologik imkoniyatlari	54
Nusratova Mexriniso Baxshilloevna	
Inklyuziv ta‘lim tushunchasi va uning zamonaviy pedagogik paradigmalar tizimidagi o‘rni.....	59
Pulatova Dilfuza Azamkulovna	
Magistrlarda “Imposter sindromi”ni yengish orqali kreativ salohiyatni rivojlantirishning psixologik mexanizmlari.....	66
Qayumov Baxtiyor Zokirjon o‘g‘li	
Kichik maktab yoshidagi bolalar nutqining fonematik rivojlanishi	70
Qurbonova Sevara Suyunovna	
Mikrobiologiya ta‘limida individual pedagogik texnologiyalarni joriy etish mexanizmlari	74
Raxmatov Oxunjon Soibjonovich	
“Estetik tarbiya”, “kreativ kompetensiya”, “estetik tarbiya mexanizmlari” tushunchalarining konseptual asoslari.....	79
Saidova Feruza Akramovna	
Zamonaviy ta‘lim jarayonida neyropedagogika yordamida nutqiy ko‘nikmalarni rivojlantirish.....	84
Sidiqova Yulduz Sobirovna	
“So‘nggi jadid” Begali Qosimovning ilmiy-pedagogik merosi.....	88
Toxirova Dilshoda Inom qizi	
Ona tili darslarida o‘qib tushunish ko‘nikmasini rivojlantiruvchi mashq va topshiriqlar ustida ishlash	92
Turg‘unova Nilufar Muxiddin qizi	
Ingliz, golland va o‘zbek tillaridagi frazeologizmlarning lingvostatistik xususiyatlari.....	96
Xaydarova Go‘zalxon	

Maktabgacha yoshdagi bolalarda hayotiy kompetensiyalarni shakllantirishda yumshoq ko'nikmalarning ahamiyati.....	101
<i>Xolmatova Dilshoda Sherali qizi</i>	
Farzandlarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda oilaning pedagogik imkoniyatlari	105
<i>Yusupova Diloromxon Sabirdjanovna</i>	
Yoshlarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish orqali sotsial manipulyativ ta'sirlarga psixologik barqarorlikni shakllantirish.....	109
<i>Qosimova Sarvinoz Baxtiyorovna</i>	
O'quvchilarda modellashtirish ko'nikmalarini shakllantirishga ko'maklashadigan faoliyat usullari	114
<i>Abdurazzaqov O'ktam Abduqayumovich</i>	
Dizartriya shakllarining klinik-patogenetik tahlili va differensial diagnostikasi	120
<i>Axmedova V. T.</i>	
Boshlang'ich sinflarda fanlararo yondashuvga asoslangan integrativ topshiriqlar ishlab chiqishning uslubiy asoslari.....	127
<i>Elmurodova Inoyat Abdumutalibovna</i>	
Deviant xulq-atvorli o'smirlar ijtimoiylashuvining psixologik determinantlari.....	132
<i>Elov Ziyodullo Sattorovich</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida talabalar o'quv natijalarini baholashning pedagogik modeli.....	138
<i>Ernazarov Mirzohid Yo'ldosh o'g'li</i>	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida biokimyo fanini raqamli texnologiyalar asosida o'qitish metodikasi	145
<i>Mamadaliyeva Zarina Raxmat qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda kognitiv tilshunoslikni joriy etish masalalar	150
<i>Mamatova Gulshan Amankulovna</i>	
Doston musiqiy merosini o'rganishni uslubiy takomillashtirish mazmuni.....	153
<i>Qo'shayev Ilhom Axtamovich, Nasirova Sevinch Ismatovna</i>	
"Elektr yoritish" fanida mustaqil ta'limning zamonaviy shakllari.....	157
<i>Nasretdinova Feruza Nabiyeвна</i>	
Maktabgacha va maktab yoshidagi bolalarda sog'lom turmush tarzi madaniyatini shakllantirish	162
<i>Nazarova Dildora Asatovna, Kuchkorova Robiya Shuxrat qizi</i>	
Dual ta'limda oliy ta'lim va maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikning mazmuni.....	167
<i>Qoraboyeva Zohidaxon To'lanboyevna, Tursunbayeva Sevara Abdullo qizi</i>	
A Methodological Model for Developing Pedagogical Reflection in Pre-Service EFL Teachers.....	172
<i>Rahimberdiyeva Maftuna Rakhimberdi kizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda sog'lom turmush tarzining kasbiy kompetentlikka ta'siri	177
<i>Raximova Saboxat Qaxramon qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda interaktiv texnologiyalar va faol ta'lim metodlarining samaradorligi	182
<i>Safarova Nigora Nasilloevna</i>	
Maktabgacha ta'lim jarayonida interfaol usullarning mazmuni, turlari va funksional ahamiyati.....	190
<i>Safarova Soliha Ilhomovna</i>	
Talabalarni ma'naviy tarbiyalash jarayonida diagnostik metodlardan samarali foydalanishning ahamiyati... 196	
<i>Saotmuratova Zebo Yuldash qizi</i>	
Musiqqa ta'limida interfaol metodlardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari.....	200
<i>Saparov Raxim Muratbayevich</i>	
Maktabgacha yoshdagi tarbiyalanuvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirish ijtimoiy zarurat sifatida.....	204
<i>Xolmatova Yodgoroy Baxtiyorjon qizi</i>	
Energetika fanlarini o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik afzalliklari.....	208
<i>Zoxidov Iqboljon Zokirjonovich</i>	
Методическая модель контекстуального обучения в формировании лингвокультурной компетенции при обучении русскому языку в национальных группах	213
<i>Рустамова Ферузaxon Махмуджановна</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Integrating Artificial Intelligence into EFL Academic Writing Instruction: Opportunities, Challenges, and Pedagogical Implications..... 218 Allamurodov Elyor Tursun ugli
	Sahna nutqida adabiy tur va janrlarning metodik talqini..... 223 Dilrabo Jumanova
	Sun'iy intellekt asosidagi ta'lim ekotizimi: imkoniyatlar va xavflar 227 Oqil Ochilov Lutfullo o'g'li
	Z avlod bilan ishlashda ta'lim va tarbiyaga oid zamonaviy tendensiyalar 232 Ravshanov Sanjar Tolibjonovich
	Talabalarni ma'naviy tarbiyalash jarayonida diagnostik metodlardan samarali foydalanishning ahamiyati... 235 Saotmuratova Zebo Yuldash qizi
	Tarixiy-ilmiy materiallar va zamonaviy texnologiyalar integratsiyasi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining geometrik tafakkurini rivojlantirish metodikasi..... 239 Toshpulatova Mamura Ismailovna, Mannonova Dilafro'z Ravshan qizi
	Davlat-xususiy sherikchilik asosidagi maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarish va muvofiqlashtirish ... 244 Xakimov Abdug'ulom Soyibjonovich
	Ingliz tilini boshqa sohadagilarga o'qitishda grammatik jihatlar 247 Ataboyeva Guliruxsor Baxtiyor qizi
	Methodological Foundations for Developing Environmental Education Through the Integration of Climate Change Education Into Biology Lessons in General Secondary Schools..... 250 Abdurakhmanova Iqbolkhon Yulchiyevna
	Sharq va G'arb mutafakkir olimlarining oila va farzand tarbiyasi borasidagi qarashlari 255 Berdiyeva Dilnoza A'zamovna
	Ommaviy sport turlari yordamida ayollarni sog'lom turmush tarziga yo'naltirishda ilmiy yondashuv 258 Charos Axmadova
	STEAM integratsiyasi orqali maktab o'quvchilarida tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish 262 Choriyor Maxmatraimov Eshmamatovich
	Maktabgacha ta'lim kafedrasida bo'lajak tarbiyachilarni innovatsion-metodik faoliyatga tayyorlashni transformatsion boshqarish texnologiyasi 267 Djalalov Baxromjan Begmurzayevich
	Raqamli transformatsiya sharoitida yosh ota-onalarda yolg'izlik hissining namoyon bo'lishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik va etnopsixologik omillar 272 Erimmetova Nafisa Bahromovna
	Zamonaviy ta'lim muhitida talabalarning ijtimoiy-psixologik adaptatsiyasi va uning strategiyalari 279 Haqberdiyeva Dinora Qobil qizi
	Maktab direktorlarining moliyaviy boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirish tehnologiyalari..... 283 Karimov Jaxongir Abdunabiyevich
	Jadidlar merosiga e'tibor: tarixiy xotira va ma'naviy tiklanish omili..... 287 Madaminova Shaxodat Shomurotovna
	Sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'limdagi o'rni va nutqni baholashdagi imkoniyatlari..... 293 Mahmudova Maftuna Aktam qizi
	Effectiveness of Simulator Technologies in Pilot Training: an Experimental Study 297 Maksudov Ilhomjon Turgunboy o'g'li
	Yangi O'zbekistonda o'qituvchi maqomining huquqiy kafolatlari va pedagogik faoliyat samaradorligi..... 301 Menlibayeva Azima Oralbayevna, Oralbayeva Aziza
	Raqamli jamiyat sharoitida ong transformatsiyasining falsafiy jihatlari..... 305 Muxitdin Nazarov
	10-11-sinf o'quvchilarida o'qishdan yozuvga o'tish ko'nikmasini rivojlantirishning bosqichli metodik tizimi ... 310 Nazarova Shoiraxon Abdumo'min qizi
	Zamonaviy ta'lim paradigmasida "potensial" tushunchasi: shaxsning rivojlanishga qaratilgan ichki imkoniyatlari, bilim, ko'nikma, qobiliyat va kompetensiya..... 314 Qurbonova Gulmira Alisher qizi

Deffenbacherning driving anger scale metodi asosida haydovchilarning agressiv xulq-atvorining psixologik xususiyatlarini jinslar kesimida o'rganish	318
Rahim Usmonov Raxmonali o'g'li	
Sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik-psixologik mexanizmlari.....	323
Sadoqat Sarmanova Shermahmatovna	
Vizual axborot: paydo bo'lish tarixi, qo'llanish sohalari va ta'lim jarayonidagi ahamiyati.....	328
To'g'izboyev Faxriddin Ulashovich	
Fizika darslarini tashkil etishning mazmuni, mohiyati va didaktik tamoyillari.....	334
Turabova Lobar Xusen qizi	
Ekstrakorporal urug'lantirish orqali tug'ilgan bolalarda xotiraning rivojlanishi	339
Usmonova Xusnora Ergashovna	
Raqamli ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining emotsional barqarorligini shakllantirish	344
Yusupova Diloromxon Sabirdjanovna	
Milliy va xalq o'yinlari vositasida talabalarni sog'lomlashtirish.....	347
Ahmedov Gayratjon Kosimovich	
Деонтология медицинского персонала: этико-профессиональные ориентиры в условиях современной медицины.....	350
Бабаджанова Гулчеҳра	
Формирование творческого восприятия учащихся на уроках музыки.....	355
Габдульманова Ильнура Минисламовна	
Qizlar tarbiyasida maktab va mahalla hamkorligi monitoring tizimini takomillashtirishning pedagogik asoslari.....	358
Abdurazoqova Marg'uba Muxammad qizi	
Maktabgacha ta'lim tarbiyachilarida iqtisodiy tushunchalarni shakllantirish pedagogik muammo sifatida	362
Ergashova Dilafro'z	
Bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy karyerani shakllantirishning metodologik asoslari	365
Hayitova Sarvinoz Mahmudovna, Ilmiy rahbar: Ashirova Sojida Baxromovna	
Pedagogical and Methodological Foundations for Developing an Interactive Mobile Application for Teaching English to Preschool Children (Based on the Solobee Project).....	368
Khurshida Kuchkarova	
O'spirinlarda kiberbullingning profilaktikasi va psixokorreksion imkoniyatlari.....	373
Ibodova Gulimehr Inoyat qizi	
Pedagogical Factors and Didactic Conditions for Developing Communicative Competence in Future Teachers.....	378
Mirzayeva Gulshan Azamatovna	
Musiqqa ta'limida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari.....	382
Altmisheva Maftunabonu Baxtiyor qizi	
The Importance of the Concept of Discursive Competence in Teaching English	386
Mukhamatjonova Diyora Rustam qizi	
Koxlear implantli bolalarni ta'lim jarayoniga moslashtirishning korreksion-pedagogik asoslari	390
Najimova Muhabbat	
Alfa avlod uchun internet xavflari klassifikatsiyasi metodlarini ishlab chiqish klassifikatori	393
Ahralov Shavkat Sulaymonovich, Ahrorova Sevara Sulaymon qizi	
Aqli zaif o'quvchilar ta'limida sensor integratsiyaning pedagogik imkoniyatlari.....	398
Tajibayeva Shaxnoza Abdumuxtorovna	
Koxlear implantatsiyali o'quvchilarning psixologik-pedagogik rehabilitatsiyasi samaradorligini oshirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish	401
Yuldasheva Saodat Utkurovna	

KOXLEAR IMPLANTLI BOLALARNI TA'LIM JARAYONIGA MOSLASHTIRISHNING KORREKSION-PEDAGOGIK ASOSLARI

Najimova Muhabbat

Andijon davlat pedagogika instituti

maxsus pedagogika kafedrasida assistent o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ko'xlear implantga ega bolalar bilan korreksion-pedagogik ishlarni tashkil etishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Ko'xlear implantning eshituv-nutqiy rivojlanishdagi o'rni, implantatsiyadan keyingi bolalarning nutqiy va kommunikativ xususiyatlari hamda ta'lim muhitiga moslashish jarayonidagi qiyinchiliklar tahlil qilingan. Shuningdek, korreksion-pedagogik yordamning maqsadi, tamoyillari va asosiy yo'nalishlari ilmiy asosda ko'rib chiqilgan. Tadqiqotda individual yondashuv, multimodal ta'lim va erta aralashuv tamoyillarining samaradorligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: ko'xlear implant, eshituv-nutqiy rivojlanish, korreksion pedagogika, surdopedagogika, logopedik yordam, multimodal ta'lim, erta aralashuv, ijtimoiy moslashuv, eshituv idroki, maxsus ta'lim.

Abstract: This article examines the theoretical and practical aspects of organizing correctional and pedagogical work with children who have cochlear implants. The role of the cochlear implant in auditory and speech development, the speech and communicative characteristics of children after implantation, and the challenges of adaptation to the educational environment are analyzed. In addition, the goals, principles, and main directions of correctional and pedagogical support are considered from a scientific perspective. The study substantiates the effectiveness of the principles of individualized instruction, multimodal education, and early intervention.

Key words: cochlear implant, auditory and speech development, correctional pedagogy, deaf education, speech therapy, multimodal education, early intervention, social adaptation, auditory perception, special education.

Аннотация: В данной статье рассматриваются теоретические и практические аспекты организации коррекционно-педагогической работы с детьми с кохлеарными имплантами. Анализируется роль кохлеарного импланта в развитии слуха и речи, речевые и коммуникативные особенности детей после имплантации, а также трудности адаптации к образовательной среде. Научно обоснованы цели, принципы и основные направления коррекционно-педагогической помощи. В исследовании раскрывается эффективность принципов индивидуального подхода, мультимодального обучения и раннего вмешательства.

Ключевые слова: кохлеарный имплант, развитие слуха и речи, коррекционная педагогика, сурдопедагогика, логопедическая помощь, мультимодальное обучение, раннее вмешательство, социальная адаптация, слуховое восприятие, специальное образование.

KIRISH

Koxlear implant og'ir darajadagi eshitish nuqsoniga ega bolalarda tovushni qabul qilish va qayta ishlash imkoniyatini ta'minlaydigan zamonaviy tibbiy-texnik vosita hisoblanadi. Uning asosiy vazifasi tashqi muhitdan kelayotgan tovush signallarini elektr impulslariga aylantirib, eshitish nerviga uzatish orqali eshituv sezgisini qisman tiklashdir. Bu jarayon bolaga tovushlarni farqlash, nutq signallarini idrok etish va og'zaki muloqotga kirishish imkonini beradi. Koxlear implant eshitish reabilitatsiyasi jarayonining muhim bosqichi bo'lib, bolalarning nutqiy va kommunikativ rivojlanishi uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Koxlear implantga ega bolalar bilan korreksion-pedagogik ishlarni tashkil etishda zamonaviy maxsus pedagogika va surdopedagogika yondashuvlari asosiy ilmiy-metodik poydevor sifatida xizmat qiladi. Ushbu yondashuvlar eshitish analizatorining qoldiq funksional imkoniyatlarini maksimal darajada safarbar etish,

eshituv idrokini bosqichma-bosqich rivojlantirish hamda nutqiy-kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltirilganligi bilan ajralib turadi.

Korreksion-pedagogik yordamning muhim nazariy asoslaridan biri – eshituv idrokini rivojlantirishni tizimli faollashtirishdir. Bu jarayon bolaning minimal eshituv qoldig'idan ham samarali foydalanishini, tovush signallarini differensial idrok etishini va fonematik eshituvni shakllantirishni o'z ichiga oladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Metodik jihatdan mazkur jarayon multimodal ta'lim tamoyiliga asoslanadi. Ya'ni nutqni shakllantirish va rivojlantirishda og'zaki nutq bilan bir qatorda yozma, daktil hamda imo-ishora shakllari kompleks tarzda qo'llanilib, axborotni turli sensor kanallar orqali qabul qilish imkoniyati kengaytiriladi. Bu yondashuv bolada nutqiy materialni mustahkamlash va kommunikativ barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Erta aralashuv va uzluksiz reabilitatsiya tamoyili korreksion jarayon samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Ilk yoshdan boshlangan tizimli pedagogik yordam eshituv-nutqiy rivojlanish dinamikasini tezlashtiradi va keyingi ta'lim bosqichlarida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan kommunikativ cheklanishlarni kamaytiradi. Individuallashtirilgan va bosqichma-bosqich o'qitish esa har bir bolaning eshituv imkoniyatlari, psixologik holati va rivojlanish darajasini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini moslashtirishni talab etadi.

Pedagogik jarayonda surdopedagogik va logopedik mashg'ulotlar markaziy o'rin egallaydi. Ushbu mashg'ulotlar eshituv differenziatsiyasi, fonematik idrokni rivojlantirish, talaffuz aniqligini shakllantirish hamda lug'at boyligi va grammatik tizimni kengaytirishga yo'naltiriladi. Bundan tashqari, diqqatning barqarorligi, xotira jarayonlari va kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish ham korreksion ishlarning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ta'lim jarayonida multimodal (vizual-eshituv-kinestetik) yondashuvdan foydalanish bolaning idrok etish imkoniyatlarini kengaytiradi va o'quv materialini chuqurroq o'zlashtirishga yordam beradi. Amaliy faoliyat diagnostik tahlil asosida tashkil etilib, o'quv materialini soddalashtirish, vizuallashtirish, sensor-nutqiy mashqlar tizimini qo'llash hamda o'qituvchi, logoped, psixolog va ota-onalar o'rtasidagi uzviy hamkorlikni yo'lga qo'yishni o'z ichiga oladi. Mazkur kompleks yondashuv koxlear implantga ega bolalarning nutqiy rivojlanishini jadallashtirish, ularning ta'lim jarayoniga samarali integratsiyasini ta'minlash hamda ijtimoiy moslashuv darajasini oshirishga xizmat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Koxlear implantdan foydalanuvchi bolalarda eshituv va nutqiy rivojlanish jarayoni bosqichma-bosqich, izchil hamda individual xususiyatlarga mos ravishda shakllanadi. Dastlabki bosqichda bola turli akustik stimullarga nisbatan reaksiya javoblarni namoyon qiladi, ya'ni tovush manbaini aniqlash, unga burilish yoki emosional javob berish kabi oddiy eshituv reaksiyalari kuzatiladi. Keyingi rivojlanish bosqichida fonematik eshituv tizimi asta-sekin takomillashib boradi, bu esa nutq tovushlarini farqlash, so'zlarni ajratish va ularning ma'nosini tushunish jarayonining shakllanishiga asos bo'ladi. Natijada nutqni idrok etish darajasi ortib, bola og'zaki kommunikatsiyaga faolroq kirisha boshlaydi. Biroq eshituv-nutqiy rivojlanish dinamikasi bir qator muhim omillarga bevosita bog'liq hisoblanadi. Jumladan, bolaning implantatsiya qilingan vaqtdagi yoshi qanchalik kichik bo'lsa, markaziy nerv tizimining plastiklik xususiyati shunchalik yuqori bo'lib, eshituv-nutqiy rivojlanish samaradorligi ortadi. Shuningdek, koxlear implantdan foydalanish muddati, ya'ni muntazam va uzluksiz eshituv tajribasining davomiyligi ham natijalarga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Reabilitatsiya jarayonining sifati, ya'ni logopedik, surdopedagogik va psixologik yordamning tizimliliigi hamda oilaviy qo'llab-quvvatlash darajasi bolada nutqiy kompetensiyalarning shakllanishida hal qiluvchi omillar sifatida namoyon bo'ladi. Oila muhitida nutqiy muloqotning faolligi va bolaga beriladigan kommunikativ stimullar darajasi uning rivojlanish sur'atlarini tezlashtiradi. Shunga qaramasdan, ko'plab hollarda bolalarda talaffuz aniqligi, grammatik tuzilma va lug'at boyligi bo'yicha individual farqlar saqlanib qolishi mumkin. Bu farqlar eshituv tajribasi, kognitiv rivojlanish darajasi hamda pedagogik yordamning intensivligiga bog'liq ravishda turlicha namoyon bo'ladi. Shu bilan birga, moslashtirilgan ta'lim muhiti, multimodal o'qitish usullari va tizimli korreksion yondashuvlar qo'llanilganda bolalarning nutqiy hamda kommunikativ rivojlanishida sezilarli ijobiy dinamik o'zgarishlar kuzatiladi. Koxlear implantga ega bo'lgan bolalar ta'lim muhitiga moslashish jarayonida bir qator obyektiv va subyektiv qiyinchiliklarga duch keladilar. Xususan, sinfdagi akustik shovqinlarning yuqori darajada bo'lishi nutq signallarini aniq idrok etishni murakkablashtiradi, o'qituvchining og'zaki ko'rsatmalarini to'liq tushunmaslik holatlari yuzaga keladi.

Shuningdek, tez sur'atda beriladigan og'zaki axborotni qabul qilish, yangi leksik birliklar va grammatik konstruksiyalarni o'zlashtirish hamda tengdoshlari bilan erkin va tabiiy muloqot o'rnatish jarayonida qiyinchiliklar kuzatilib mumkin. Mazkur holatlar bolaning kommunikativ faolligi, o'ziga bo'lgan ishonchi va ijtimoiy moslashuv darajasiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtayi nazardan, korreksion-pedagogik yordamning

asosiy maqsadi koxlear implantga ega bolalarning eshituv-nutqiy rivojlanishini kompleks qo'llab-quvvatlash, ularning ta'lim jarayoniga samarali moslashuvini ta'minlash hamda ijtimoiy integratsiya jarayonini kuchaytirishdan iborat. Ushbu maqsad bolani nafaqat nutqiy, balki kognitiv va ijtimoiy jihatdan ham rivojlantirishni nazarda tutadi. Korreksion-pedagogik ishlar bir qator ilmiy-metodik tamoyillarga asoslanadi.

Individual yondashuv tamoyili har bir bolaning eshituv va nutqiy imkoniyatlarini hisobga olishni, tizimlilik va uzluksizlik tamoyili esa reabilitatsiya jarayonining bosqichma-bosqich hamda muntazam olib borilishini ta'minlaydi. Erta aralashuv tamoyili bolaning rivojlanishida sezgir davrlardan samarali foydalanishga xizmat qiladi. Multisensor ta'lim yondashuvi esa axborotni vizual, eshituv va kinestetik kanallar orqali qabul qilish imkoniyatlarini kuchaytiradi. Oila va mutaxassislar hamkorligi tamoyili pedagogik jarayon samaradorligini oshiruvchi muhim ijtimoiy omil sifatida namoyon bo'ladi. Mazkur tamoyillar asosida tashkil etilgan korreksion-pedagogik jarayon koxlear implantga ega bolalarning nutqiy kompetensiyalari, kognitiv rivojlanishi va ijtimoiy faolligini sezilarli darajada yaxshilashga xizmat qiladi. Natijada ularning ta'lim jarayoniga faol integratsiyasi ta'minlanib, umumiy rivojlanish dinamikasi ijobiy yo'nalishda shakllanadi.

XULOSA

Koxlear implantdan foydalanuvchi bolalar bilan olib boriladigan korreksion-pedagogik ishlar ularning eshituv-nutqiy, kognitiv va ijtimoiy rivojlanishini kompleks qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan muhim ilmiy-amaliy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, koxlear implant eshitish qobiliyati og'ir darajada buzilgan bolalarda tovushni qabul qilish va qayta ishlash imkoniyatlarini qisman tiklab, nutqni idrok etish va og'zaki muloqotga kirishish uchun real sharoit yaratadi. Biroq eshituv va nutqiy rivojlanishning samaradorligi bir qator omillarga, jumladan, bolaning yoshi, implantdan foydalanish davomiyligi, reabilitatsiya jarayonining sifati hamda oilaviy qo'llab-quvvatlash darajasiga bevosita bog'liqdir. Shu sababli implantatsiyadan keyingi davrda bolalarda individual farqlar saqlanib qolishi tabiiy holat sifatida baholanadi va bu jarayon uzluksiz pedagogik yordamni talab etadi.

Ta'lim muhitiga moslashuv jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklar (shovqinli muhitda nutqni idrok etish, tez sur'atdagi og'zaki axborotni tushunish va ijtimoiy muloqotdagi cheklanishlar) maxsus yondashuv va moslashtirilgan pedagogik sharoitlarni tashkil etishni zarur etadi. Shu bois korreksion-pedagogik yordamning asosiy maqsadi eshituv-nutqiy rivojlanishni maksimal darajada qo'llab-quvvatlash, ta'lim jarayoniga moslashuvni ta'minlash va ijtimoiy integratsiyani kuchaytirishga qaratiladi. Mazkur jarayon individual yondashuv, tizimlilik va uzluksizlik, erta aralashuv, multisensor ta'lim hamda oila va mutaxassislar hamkorligi tamoyillariga asoslangan holda samarali natija beradi. Umuman olganda, koxlear implantga ega bolalar bilan tizimli va ilmiy asoslangan korreksion-pedagogik ishlarni tashkil etish ularning nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirish, kognitiv salohiyatini oshirish hamda jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiyasini ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Z. M. Nabieva. Surdopedagogika asoslari. Toshkent: O'qituvchi, 2008.
2. G. L. Zaytseva. Surdopedagogika. Moskva: Vados, 2001.
3. S. P. Artemeva, O. G. Prihodko. Tekhnologii obucheniya detey s narusheniymi slukha. Moskva, 2015.
4. L. S. Vigotskiy. Defektologiya asoslari. Moskva: Pedagogika, 1983.
5. Clark, W. W. Cochlear Implants in Children. San Diego: Singular Publishing, 2000.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(6)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.